

Axel Grinde återger i sin bok *"Släket i Rätan 1690 – 1900"* ett antal **tidningsnotiser** från 1846 till 1905. Hans källor är vad han själv anger Jämtlands läns annonsblad, Jämtlands tidning, Östersunds Posten och Jämtlands Posten. Axel redovisar inte var han funnit källorna. För mig är det en enklare uppgift. Jag har använt Kungliga bibliotekets (KB) digitalisering av svenska dagstidningar och noterar följande: *"KB:s uppdrag är att samla in, beskriva, bevara och tillgängliggöra allt material som har framställts och spridits offentligt i Sverige utan att värdera innehållet. Användare bör vara medvetna om att KB:s samlingar innehåller äldre begrepp, bilder och annat historiskt innehåll som idag kan uppfattas som stötande såväl som kränkande eller bara allmänt föråldrat. Sådana uttryck som återspeglar författarnas/skaparnas attityder i sin tid kan väcka starka känslor idag, men är en del av vår historia och därför nödvändiga för vår förståelse av det förflutna."*

Databasen *"Svenska dagstidningar"* innehåller digitaliserade dagstidningar. Det är fritt att hemifrån läsa de tidningar och tidskrifter som är äldre än 100 år. Jag har sökt i databasen efter material från 1832 till 1899. Axel berättar inte vad som styr hans val av notiser. Kanske var det detsamma som motiverat mig, studentens intresse och nyfikenhet.

Missväxt och hungersnöd

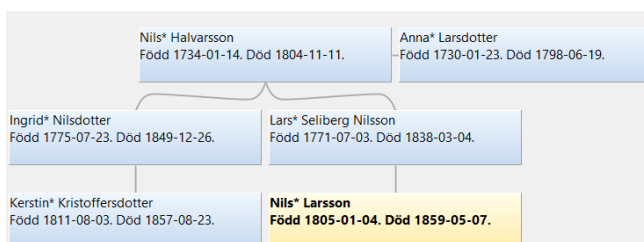
Missväxt och hungersnöd drabbade delar av Sverige 1832. I Aftonbladets stockholmsupplaga av den 20 juli det året refereras till en utredning utförd av den tillförordnade justitiekanslern Otto Staël von Holstein. Han hade på uppdrag av regeringen undersökt förhållandena i det enligt uppgifter i pressen utblottade tillståndet i Jämtlands län. *"... Hr friherren omnämner vidare, att socknarnas innevånare, under åberopande af det sanna förhållandet, att det sista utsädet måst inskränkas, isynnerhet af potatis, bönfällit om undsättning till livets uppehälle, intill nästa skörd, antingen genom kontant penningelån, att betala efter ett år, eller av spannemål ur Kronans magasin i Frösö, att blifvande av god skörd återgäldas in natura, eller ock under loppet af 2 å 3 år, på flere terminer."*

"Om det antages," fortfar Friherren, *"i följd af hvad jag här ofvanföre yttrat, att högst 10,000 personer deraf hafva behof, och det vidare öfverväges, att i Jemtland hvarje person för hela året är belåten med en och en fjortonedels tunna korn, så att för två månader, som återstå intill skörden, behovet vore omkring fem tvåtredjedels kappar på personen, men en hvar bör sjelf kunna anskaffa sig något deraf, samt i öfrigt får åtnöjas med mindre än vanligt, och circa två och en half kappar på personen således synas kunna förslå, uppstår ett behof af 25,000 kappar, eller 781 tunnor 8 kappar. Härtill finnes tillgång inom länet, emedan å Frösö Magasin förvaras 593 tunnor korn, beållning af den sistl. höst uppköpte, och till Sundsvall ankomne, sedermera till Östersund transporterade spannemål, och i Herjedahlens magasiner finnas omkring 700 tunnor, Kronans tillhörigt korn, som kunde användas till undsättning åt de närmast belägne Socknarne, såsom Berg, Klöfsjö och Rätan.*

Flera år senare efterlyser Konungens befallningshavare personer på den svenska landsbygden som inte betalat böter och/eller har andra skulder. I Stockholms Dagblad den 9 april 1840 namnges en Jonas Jonsson i Turingen i Rätans socken. Jag tror Jonas hör hemma Haverö socken i Västernorrlands län och är en tremänning till min farfars morfar.

Kusingifte

I den kortlivade tidningen Svenska Biet meddelades den 30 april 1841 att Nils Ersson i Klaxåsen och Kerstin Kristoffersdotter *"beviljats tillstånd att ingå äktenskap emellan besvägrade"*. Enligt notisen togs beslutet av Justitiedepartementet. Tryckfelsnisse verkar ha varit i farten

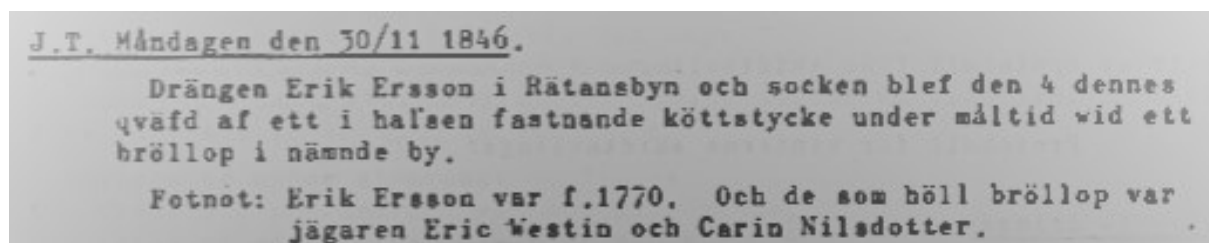
men det påverkade inte det faktum att vigseln genomfördes den 6 juni. Det ska till en nämndeman att vid den tiden ha kunskapen om att formellt be om lov till rätt instans. I Sverige är det sedan 1845 tillåtet med kusinäkterskap.

Vägunderhåll

Aftonbladet redovisar den 27 augusti 1844 utdrag ur protokollet för civilärenden inför Hans Majestät Konungen i statsrådet på Stockholms Slott den 10 juli. Utan att riktigt förstå hela innebörden av texten verkar det som om ett ytterligare bidrag till underhållet av vägen från Överhogdal genom Rätan till Åsarna skulle vara till nytta inte bara för genomfartstrafiken utan även för lokalbefolkningen.

Axel Grindes första notis

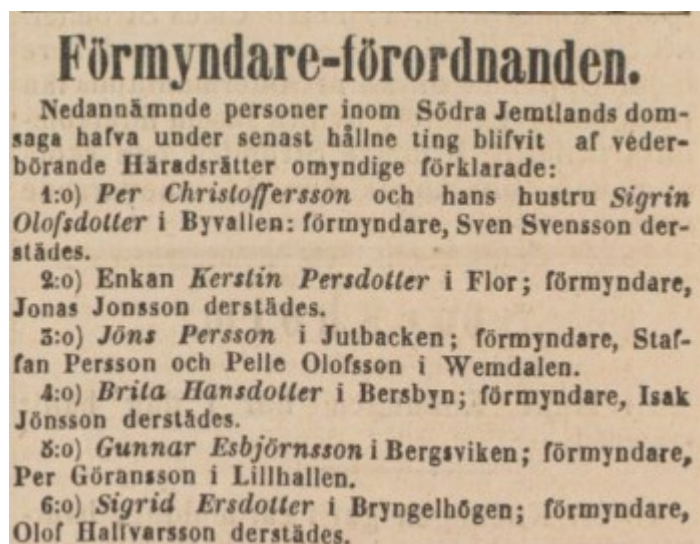
Nedan visas Axel Grindes första notis. En bröllopsfest hölls söndagen den 1 november. Brudgummen är barnbarn till en tidigare präst i Rätan Eric Staaff. Brudens morfar är finlandsfödde fältväbeln i Rätan Henrik Krus. Drängen Erik, brudgummens farbror, är när olyckan är framme 76 år gammal.

I fortsättningen är min ambition att uppmärksamma notiser som Axel Grinde *inte* valde att återge. Den som vill ta del av alla hans 133 återgivna notiser rekommenderas att köpa Rätans Hembygdsförenings nytryck av *"Släkter i Rätan 1695-1900"*. Jag hänvisar till deras hemsida för ytterligare information. Primärt har jag valt notiser som omfattar byarna Bryngelhögen och Klaxåsen. Notiser om skogs- och markaffärer dominerar. De hamnar inte sällan i domstol. Jag väljer bort dessa i denna berättelse.

Sigrid Ersdotter och Olof Halvarsson

Om Sigrid Ersdotters förmyndare Olof Halvarsson skriver Nils Sundkvist i *"Boplatser och människor i sörbyarna i Rätans socken"* bland annat följande: "... var son till Halfvar Olsson, 'Berg-Halfvar', i Klaxåsen och gift med Anna Pehrsson från Ljusnedal. Hon var syster till torparna Lars och Olof Pehrsson i Bryngelhögen. Dessa makar var barnlösa. De tog Annas brorsdotter Gertrud som fosterdotter" Sundkvist berättar inte anledningen till förmyndarskapet. Sigrid blir änka i augusti 1874 och blir då ensamstående mor till Erik född 1861, Märta 1865 och Gertrud 1872. Enligt husför

Post och inrikes Tidningar 1876-03-17

slängden omfattande år 1875 så anges att hon som *"vansinnig"* blivit intagen på hospitalet i Härnösand. Hon kommer dit, visar det sig, efter att först ha vistats på sjukhus i Östersund. Enligt hospitalets journalanteckningar så börjar sjukdomen *"någon tid före sistlidne jul med stilla vemod och oro"*. Jag undrar om anledningen till det kan ha påverkats av behandlingen av hennes mans sjukdom. Av hosp-

italets journalanteckning framgår att: Sigrid "jemte andra öfvertalat mannen att intaga qvicksilfver och andra 'lika skadliga' ämnen under den sjukdom hvaraf han under svåra plågor afvled". Enligt död- och begravningsboken i Rätan slutade Olof Perssons liv vid 47 års ålder. Dödsorsaken anges som förstoppning.

Sigrid yngre syster till min mormors mormor skrivs in på hospitalet den 27 juli 1875 och ska komma att vara intagen där i lite mer än 10 år.

Härnösands hospital, som var det ursprungliga namnet på Gådeå sjukhus, hade från år 1818 en egen byggnad på den s.k. lasarettstomten vid Härnösands södra stadspart. En ny hospitalsbyggnad uppfördes år 1845 på den s.k. Lerudden i Gådeå, kallad "Gula villan". Härnösands hospital var från 1820-talet fram till år 1943 centralhospital för Härnösands stift, dvs. de fyra nordligaste länen. Då verksamheten vid Härnösands hospital med tiden utökades krävdes även utökade lokaler. En ny hospitalsbyggnad uppfördes intill byggnaden från 1845 åren 1857-1862 med tillbyggnader åren 1876-1878 och 1902-1903. Från 1931 användes inte längre begreppet hospital varmed Härnösands hospital bytte namn till Gådeå sjukhus.

Den 4 december 1885 skrivs Sigrid ut som friskförklarad. Friskförklarad från vad? Det som nämns om sjukdom i hennes journal är Melankoli samt Demens följt av ett frågetecken. I Rätan så förtecknas hon först bland fattighjonen. Den 1 mars 1886 hittar jag henne inflyttad till Bryngelhögen. Här finns hon i Gertrud Göransdotters hushåll. Gertrud är min farfars farfars yngre syster tillika Sigrids förälsning. Sigrid lämnar Bryngelhögen den 25 oktober 1890 och flyttar till byn Kvarnsjö i Klövssjö socken. Här hittar jag henne i på samma sida i husförhörslängden som arbetarkvinnan Anna Persdotter. Här blir hon kvar i 30 år. Sigrid lever fram till sin död, nästan 90 år gammal 1925, i Rätansbyn hos sin dotter Märta.

Strax efter att Sigrid flyttat till Kvarnsjö säljer hennes förmyndare sitt hem Ol-Perstorpet på Göränberget till Olof Persson i Söderhögen. Olof Halvarsson är då 53 år och änklings sedan fem år. Jag förmodar att hans förmyndarskap upphört när Sigrid bytt socken. Olof är bosatt på gården Eckens i Bryngelhögen när han 1922 avlider 86 år gammal. Innan sitt frånfälle hinner han dock figurera en del i pressen. Följande notiser är funna publicerade i Jämtlandspress från 1892-02-19 till 1893-07-05.

Nekande af hand och förskrifning. På grund af svarandens uteblifvande blef målet mot förut nämde Olof Halvarsson i Bryngelhögen ytterligare uppskjutet till den 31 dennes, då H. vid 25 kr:s vite skall iakttaga personlig inställelse.

Förnekande af namnteckning. P. Eriksson i Bryngelhögen i Rätan yrkade vid rådhusrätten ansvar å Olof Halvarsson darsammastädes för att han förnekat sitt namn å skuldebref. Svaranden kunde ej erinra att han utgifvit sagde skuldebref. Käranden anhöll om 14 dagars uppskof, och skall svaranden då personligen inställa sig och bemälda skuldebref företes.

KUNGÖRELSE.

Borgenärerna

i förre Torparen Olof Halvarssons i Bryngelhögen konkurs hafva genom offentlig stämning denna dag erhållit föreläggande att sina fordringar i konkursen bevaka inför domhafvanden i Bergs tingslag senast å tingastället i Österåsen Måndagen den 26 nästkommande September före klockan tolf.

Svensta den 31 Mars 1892.
På Domare-Embets vågnar:
E. Bergwall. 1245

Uppskof till 12 maj beviljades i förut berörda målet mot Olof Halvarsson i Bryngelhögen. Uteblir sv. då, liksom nu, kostar det honom 40 kr; nu slapp han med hälften.

Samtliga Borgenärer

uti förre torparen Olof Halvarsson den äldres i Bryngelhögen vid Bergs häradsrätt anhängiga konkurs kallas härmed till sammanträde å länsmanskontoret i Rätan Torsdagen den 27:de nästinstundande Juli kl. 10 f. m. för att afgöra flera konkursboets rörande frågor, bland annat att bestämma förvaltningsarfvode samt derefter mottaga slutlig redovisning för konkursboets utredning.

Rätansbyn den 28 Juni 1893.
2631 Konkursförvaltningen.

Det saknas vid publiceringen av denna berättelse digitaliserade dokument från sammanträdet. Jag får återkomma med detaljer när jag passerat arkivet i Östersund.

Nekrolog

Notisen till höger publicerades i Hudiksvalls Allehanda julafton 1884. Mest troligt är den författad av Anna dotter till Olof Persson Friberg. Han tjänstgjorde en tid som fältjägare med efternamnet Fredin. Jag noterar att han tjänstgjorde för rote 110 i Bryngelhögen i tre år fram till ett år innan han gifter sig för första gången 1850. Hans första två år tjänstgör han samtidigt som min morfars farfar. Angående Olofs sjukdom anger Nils Sundkvist att han *"började i medelåldern att lida av svår astma."* Enligt död- och begravningsboken i Rätan avlider Olof den 5 december 1884 och dödsorsaken anges som *"bröstlidande"*.

Olof är kusin med min farfars farfar. Dottern Anna får han i sitt andra äktenskap med Ella från Överhogdal. Hon är ett av Olofs två barn som når vuxen ålder. Hon i sin tur får åtta barn. Nummer sex Magnhild gifter sig med en guldsmed och båda jobbar i Falun i 9 år på ett fortfarande aktivt företag som jag är väl bekant med.

Brefkort från Ytterhogdal.
Den 20 dec.

En man, som i sanning fått pröfva det bittra af hvad lifvet har att bjuda på, afled härstädes för några dagar sedan. Den aflidne var bonden O. Friberg i Bryngelhögen af Rätans socken. Han har i 20 långa år varit sängliggande till följd af ett inre lidande, som troddes vara förorsakadt af svår förkylning. Läkarehjelp från flere håll, hvaribland äfven från Norge, hade sökts, men utan att medföra någon lindring i eller bättring af sjukdomen. De senare åren har den hårdt pröfvade mannen mera liknat en »hamn» än en menniska. Han har dock sällan klagat, utan alltjemt varit tålig och lugn, ehuru han lidit ganska mycket och har i så fall varit olik oss andra, som ofta knota och klaga för småsaker.

Hvile hans stoft nu i frid!

Olyckshändelse

En nykterhetspredikant. Vid ett supgille hos bonden Erik Persson i Bryngelhögen, Rätan, ramlade förra veckan en norsk arbetare, Gunerius, ned från vinden till en kornlada och slog sig så våldsamt, att han genast afled. Mannen var betydligt berusad vid tillfället.

Olyckshändelse. En arbetare vid namn Gunerius skulle i söndags gå upp på den s. k. »kornlahatten» vid bonden E. Perssons gård i Bryngelhögen, Rätan, då han råkade falla och slog hufvudet mot en utskjutande plankå så hårdt, att han ögonblickligen afled. Mannen var vid tillfället starkt berusad.

Notiserna ovan är båda publicerad den 12 mars 1887. Den till vänster i Jämtlands Tidning den till höger i Östersundsposten. Erik Persson är föregående avsnitts lillebror. Händelsen torde ha inträffat på Uppgården. Gunerius Sivertsen är född omkring 1851, kanske i Moss i Östfold på Östlandet. Han begravs i Rätan en söndag i juli.

Skolinspektion

Folkskoleinspektören Kjellins gensaga mot vår uppgift, att det finnes en skola i länet, som icke varit besökt af folkskoleinspektör under de sista 10 åren, hafva vi icke förr än nu kunnat gendriva, emedan vederbörliga upplysningar icke förr stått oss till buds. Den skola vi åsyftat är i Böhle, Högarne, Klacksåsen i Rätans socken. Visserligen har folkskoleinspektören varit döt-väntad ett par gånger under denna tid, men dåligt väglag har, enligt den uppgift vi fått, hindrat honom från att fullfölja sin afsikt.

Vår notis stod att läsa i n:r 35 (onsdagen den 23 mars) af denna tidning, den 31 i samma månad inspekterade herr Kjellin skolan i fråga. Det är således ett egendomligt sammanträffande, att det just var från denna plats, som inspektören i ett till oss insändt bref dementerade vår uppgift.

För öfrigt bedja vi fästa herr inspektör Kjellins uppmärksamhet på att det icke alls låg någonting »försåtligt», såsom hans ord föll i genmålet, i vår uppgift. Med fullaste öfvertygelse om hr Kjellins nitiskhet som folkskoleinspektör var vår afsikt med artikeln i fråga endast att tala för hr Kjellins sak, i det vi framhöll nödvändigheten af två folkskoleinspektörer för Jämtlands län.

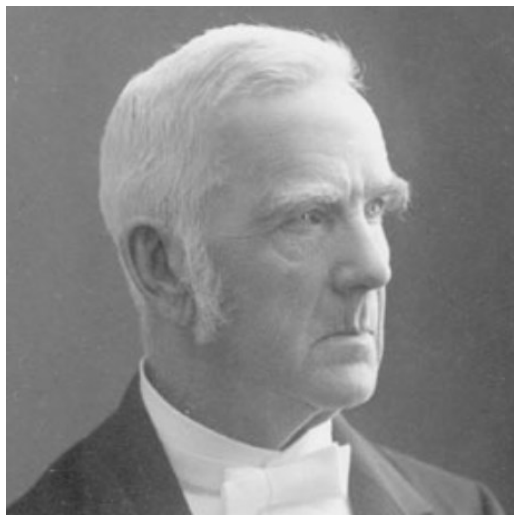
Ovan är från Jämtlandsposten 1887-05-02. Då som nu är skola och utbildning en het fråga. Var denna händelse ett resultat av grävande journalistik eller fick tidningen möjligen ett tips?

Av bilden till höger kan det tolkas som att Jonas Kjellin var både barsk och stridbar. Det är nog så missvisande då fysiologi bygger på den numera inom vetenskaperna övergivna uppfattning att en människas personlighet och förmågor kan bedömas utifrån anletsdrag och kroppstyp.

Jonas föddes 1836 i Enånger i Hälsingland och avled 1917 i Östersund.

I "Svensk Läraretidning" nummer 29 av den 16 juli 1902 refereras till ett föredrag som Jonas hållit för kollegor.

"Talaren skildrade 'tondöfheten', af hvilken alla människor från början lida, enär tonsinnet ej kommer fram hos barnet strax. Kommer det ej före 13:e året, kommer det sannolikt aldrig. Endast de totalt tondöfva borde skiljas från sångundervisningen. Partiellt tondöfva äro egentligen alla: i normala fall förmå vi ej särskilja toner öfver ett omfång af 7 oktaver. Målet för sångundervisningen bör vara att lära barnen 'sjunga innantill'. Såväl tonträfningsöfningar som inöfning af melodier äro minnessång. Den förra metoden är att förlikna vid användning af ett enkelt bokstafsalfabet, den senare vid det kinesiska ordalfabetet. För den elementära sångundervisningen behövas blott tre skalor: en ren, en b-tecknad och en kors-tecknad skala."

Bad

Badgästerna redovisades i Östersundsposten den 15 juli 1893. Jag tar med hela notisen då det kan finnas namn som intresserar någon läsare.

Gertrud är vid tiden den 61-åriga hustrun till Erik Eriksson (Ecken). Erik figurerar i de flesta notiserna om skogs- och markaffärer vilka jag valt bort. Bonden, lanthandlaren och fjärdingsmannens hamnade enligt flera notiser inte sällan i domstol.

Gertrud och Erik förlorade hälften av sina tolv barn i scharlakansfeber och difteri. Gertrud avlider fyra år efter brunnsvistelsen. Kyrkböckerna anger hjärtfel som dödsorsak. Det är rimligt att anta att det är hjärtproblem som är anledningen till att hon besöker Månsta. Gertrud är kusin med min farfars farfar. Min mormors farmor är maken Eriks lillasyster.

Följande är i delar hämtade från en artikel publicerad i Jämten 1987. Den redovisar allmänt om brunnsdrickandet i Sverige och mer i detalj om brunnar i Jämtland.

"I alla tider har människor dragits till källor och andra vattendrag för att offra till de gudomligheter man trodde fanns där och för att be om hjälp och hälsa. Genom de olika krigen på 1600-talet kom svenskarna i kontakt med brunnslivet på kontinenten och det blev populärt bland de rika att där söka vård." Läkaren Urban Hjérne tillbringade åtta år på resa i Europa för att *"lära sig förstå mineralbrunnar för att sedan i Sverige kunna uppleta dylika"*. Efter hemkomsten tog det honom två år för att 1678 hitta den första

Badgäster vid Månsta badanstalt
från 20 Juni—10 Juli 1893.

Per Olofsson, Glimdalen, Nyhem; kronojägare Per Nordholm, Berg; handl. David Jonsson, Qvittsle, d:o; hemmansegarne E. M. Pettersson i Sanne, Hackås, och Hans Olsson i Östnår, d:o; fröknarna Anna Macklin och Brita Olsson, d:o; skräddare N. E. Andersson, Brunflo; hustru Sigrid Juliana Andersson, d:o; hemmansegarne Jöns Persson i Öfverby, d:o, och Anders Olofsson i Odensala, d:o; folkskollärare A. Olofsson d:o; bondesonen L. P. Olofsson d:o; hustru Erika Persson i Odensala, d:o; fröken Märta Strindberg i Lillsjöhögen, Lät; fru Anna Wistrand, Östersund; Boris Wistrand, d:o; fruarna Sigrid Wessberg och Hilda Carlsson, frkn Hanna Lindholm, fru Märta Dillner, frkn Ester Holmström, John Lindgren, Östersund; frkn Anna Olsson, Hara, Sunne; kyrkvården Anders Eriksson i Wällviken, d:o; hustru Karolina Kallberg i Torsåsen, Oviken; frkn Karin Svensson i Oppåsen, d:o; häradshövding Erik Nilsson i Fastgården, d:o; hustru Brita Maria Johansson, Singåbacken, Sundsjö; d:o Brita Olsson i Namn, Frösön; frkne Anna Olsson i Börön, Lockne och Karolina Olsson i Ede, d:o; Magdalena Jönsson i Haxäng, d:o; bondesonen H. Andersson i Åskott, Ås; handl. Nils Wiberg, Sinnberg, Näs; hustru Carolina Olsson, Fugelsta, Marieby; frkne Anna Höggvist, Gällö; Anna Brita Jonsson och Brita Märta Svensson, Dövikén, Refsund; hustru Gertrud Eriksson, Bryngelhögen, Rätan; frkn Anna Jönsson i Klockåsen, d:o; hustru Brita Olsson, Hallom, Myssjö; frkn Katrina Pettersson, Kälen, Bodsjö; hemmansegarne Lars Larsson, Månsta; fru Elisabeth Andersson, Wij, och d:o Sigrid Bostrom, Sundsvall.

svenska hälsobrunnen. Medevi brunn fortfarande i drift är belägen mellan Motala och Askersund i den norra delen av Östergötland. "De förmögna började nu förlägga sina brunnssejourer till de inhemska brunnarna." De brunnsorter som nämns i artikeln är Ramlösa, Porla Loka, Ronneby och Sätra. Brunnsdrickningen fick ett uppsving vid slutet av 1800-talet, "då strävan efter sol, ljus, luft och rörelse blev ett av tidens lösenord." Svenska läkare propagerade "för att man skulle utnyttja nordiska kurorter i stället för att resa till de fashionabla baden på kontinenten." De Jämtländska brunnsorter som nämns i artikeln, förutom Månsta, är Sikås, Änge, Föllinge, Strömsund, Kullstaber, Ragunda och Ytterån. Abraham Hülphers nämner i sin bok om Jämtland och Herjedalen hälsobrunnen i Näs socken.

Han skriver att i Näs socken hade det funnits en hälsobrunn i flera år. Försök att etablera brunnsdrickande hade påbörjats 1768 men redan 1775 ansågs brunnen ödelagd på grund av vattnets låga svavelhalt. År 1796 är verksamheten åter i gång. När den startats är oklart. Dokument från året "visar att man hade besökare från olika delar av landet, även från Stockholm". Tio år innan Gertruds besök "insåg man att besökarna behövde vård och hjälp på olika sätt. Ett bolag, Månsta Brunns och

Badhus AB bildades. Man köpte mark och ett badhus i två våningar byggdes. Däri fanns badavdelningar för damer och herrar, massagerum, ångskåp för bastubad jämte rum för betjäning och lagerum i nedervåningen. I den övre våningen fanns en solverande, läkarmottagning, 1:a och 2:a-klassmatsalar och köksutrymmen. Ett nytt åttkantigt brunns hus byggdes över svavelkällan, vilken även innehöll en ansevärd mängd radium. Alla de vanliga badformerna blev tillgängliga." I artikeln räknas ett antal upp. Varma bad, indifferent bad, kalla bad, halvbad, sittbad, ångbad, gyttjebad och elektriska bad. Bolagets satsning blev kostsam och ekonomiska problem tillstötte. Flera olika arrendatorer försökte få verksamheten på fötter. Omkring 1905 gick det inte längre. Verksamheten avvecklades med en exekutiv auktion. "År 1914 byggdes brunns huset om till bageri och brunnsperioden var till ända." Enligt uppgift flyttades brunns huset senare till Röjan i Rätans socken där det fortsatte fungera som bageri.

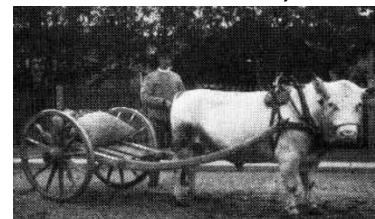
Väg

Notisen till höger är saxad ur Jämtlands Allehanda den 12 december 1892. Året faller inom den tid då det var Kungliga väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som var namnet på myndigheten med det samlade ansvaret för Sveriges vägväsen. Den nya väglagen från 1891 trädde inte kraft förrän 1895. Det var således fortfarande böndernas skyldighet att

Väg i ödemark. Till J. A. skrives: En vid pass half mils vägsträcka, som leder mellan Böle och Bryngelhögen i Rätans socken och hvilken går öfver en sank myra och några skogsnår, har i dagarna blifvit beträdd af en resande med kärra, hvilket troligen ej har händt förut. I förhållande till den ofarbara vägloken blev resan lyckad.

utföra byggandet och underhållet av vägarna. Farfars fars kusin Nils Andersson (1860 – 1942) fick tre artiklar publicerade Jämtten. I "Barndomsminnen" från 1935 berättar han bland annat om en resa till kyrkan i Rätansbyn på en "Buförssöndag". Jag uppskattar att sensommarfärden från Nederhögen gjordes tjugo år innan den i notisen. Under pseudonymen "Nisse på Mon" skriver han: "Till kyrkan

hade vi en och en halv mil – utan väg. Det fanns visserligen usla hjulspår över träsk och steniga moar, som kallades för väg, men omöjlig att befara annat än med tvåhjulig kärra med litet lass, någon åkning var ej att tänka på. Vägen begagnades heller aldrig för kyrkfärder, varken vinter eller sommar. På vintern for man över frusna myrar och tjärnar. Under sommaren var det att använda en dålig rid- och gångstig genom skogar och moras." Mannen med tjur och kärra är bonden

Sven Jonsson (1863 – 1942) från Söderhögen, en kusin till min farfars mor. Det är inte omöjligt att

bilden visar ett färdmedel som kanske kan jämföras med det som nämns i notisen. Vem om någon skrev till JA? Beskriver notisen verkligen en nyhet? Hur var det med ansvarig redaktörs förmåga/vilja att faktagranska? Hur som hade nog Folkskoleinspektören Jonas Kjellin ingen lättsam promenad upp till sörbyarna våren 1887.

Räv

Mellan den första och elfte mars 1895 fanns nyheten som presenteras till höger publicerad i sammanlagt sju tidningar i Jämtland, Hälsingland och Västerbotten. Det är nekrologförfattarens äldre bror som är på vandring till högmässan. Med sig har han enligt SAOB ett vapen med blykula (blykuler) i snärten (snärtarna).

Bilden visar en piska från Halland. Hur såg de Jämtländska ut och vem/vilka fick förutom räven smaka på ett köpt eller hemmatillverkat vapen?

Landsorten.
En räfhistoria. Då hemmansägaren P. O. Friberg i Bryngelhögen, Rätan, i Jämtland, nyligen en söndag var på väg till kyrkan påträffade han vid vägen en hund och en räv i kamp på lif och död. Då han skyndade fram, släppte hunden sitt tag och räven sprang, men blef dock snart åter gripen af hunden och förpassad till de sälla jaktmarkerna medelst ett par duktiga slag af en blypiska. Räven medtogs som god pris, och då man framkom till byn, lades han ned på golvet i en stallport. Emellertid behagade det ej räven, som endast blifvit döfvad, att ligga stilla så länge, utan han tog till fötter. Af misstag sprang han dock rakt in i stallrummet där han genast greps och ordentligt aflifvades.

Tragedi

Fler än 30 tidningar förutom de som utkom i Jämtland rapporterade om eldsvådan. Min mormors kusin Johan Emanuels död blev en riksnöhet. Notisen till höger var införd i Östersundsposten den 18 mars 1899.

Det var Märta som befann sig i ladugården. Hon kom till Lars-Perstorpet med sin son Lars från Böle 1892. På tredjedag jul samma år gifte hon sig med Mattias från Noret i Rätansbyn. Johan Emanuel hade en helbror Anders född i februari 1894 själv föddes han 18 juli 1895. Lars blev nyinflyttad ägare till torpet 1910. Mattias och Märta noterar jag som inflyttade på Noret 1908. Jag spekulerar i att paret med sonen och blivande predikanten Anders under åtta år bodde hos Märtas bror Erik i Bryngelhögen. Erik hade enligt Nils Sundkvist 1894 köpt en avstyckning strax nedanför Lars-Perstorpet. Han uppförde där en ladugård med bostadsrum. Trångt men Lars kanske visade sina snickartalanger redan från tidig ålder. Märta avlider i rosfeber i Rätansbyn 1929. Mattias slutar sina dagar i Ånge 1955.

Eldsvåda och innebrändt barn. Tisdagen den 14 dennes utbröt hos torparen M. Andersson i Bryngelhögen, Rätans socken, eldsvåda, hvarvid en honom tillhörande mindre mangårdsbyggnad inom loppet af 2 timmar nedbrann. Elden antages hafva uppkommit genom någon bristfällighet å muren på vinden. Vid eldens utbrott befann sig i byggnaden blott en treårig son till Andersson; modern vistades för tillfället i ladugården för att sköta kreaturen och gården tillhörande karlar voro borta på skogsarbete. Gossen, som vid moderns aflägsnande legat i sin säng, hittades sedan som förkolnadt lik. Då han blef varse faran, hade han förmodligen begifvit sig till och öppnat dörren, men skrämmd af de tjocka rökmolnen i förstugan, återvändt in och krupit under en väfstol. Förutom förlusten af sonen är olyckan äfven kännbar i ekonomiskt afseende, då både hus och lösöre ej voro brandförsäkrade.